

УТВЪРЖДАВАМ,

ВР ИД Директор на ПГ „Пейо К. Яворов“
Кристина Касабова.....

ПЛАН

ЗА

ПРОТИВДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ В УЧИЛИЩЕ

за учебната 2020/2021 година

при

Профилирана гимназия „Пейо К. Яворов“ гр. Петрич

I. Общи положения и цели:

Планът за противодействие на тормоза в ПГ „Пейо К. Яворов“ гр. Петрич е съставен на основание Заповед № РД09-611/18.05.2012г. на Министъра на образованието, младежта и науката, на основание чл.25, ал.4 от Закона за администрацията, във връзка с чл.41 от Устройствения правилник на Министерството на образованието, младежта и науката, приет с ПМС №11 от 2010г., (обн., ДВ, бр. 12 от 2010г.), Заповед № РД09-5906/28.12.2017г. на министъра на образованието и науката, с Координационният механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция от 15 март 2010г. с участието на МТСП, АСП, ДАЗД, МВР, ЦКБППМН и неправителствените организации – НМД, фондация „Стъпки за невидимите деца в България“, фондация „Асоциация Анимус“, Дружеството на психолозите в България и УНИЦЕФ и има за цел да очертае рамките на единен механизъм за противодействие на тормоза, който да подпомогне училището в неговите усилия за справяне с това явление.

Въвеждането на общ механизъм за противодействие на тормоза се налага от разбирането, че реален напредък в справяне с насилието може да бъде постигнат само в резултат на прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и следва от цялата училищна общност и се подкрепя от всички отговорни институции. Включва мерки и дейности за превенция и намеса, както и разписани механизми и отговорности за действие в ситуации на насилие.

Определение на понятието тормоз

Тормозът може да бъде дефиниран като системно лошо поведение, включващо вербална злоупотреба, психологически натиск или физическо насилие към друг човек. Той включва всякакви системни обиди, коментари или действия и обхваща всевъзможни форми на нелюбезности – от нарицателни, отльчване и третиране до удряне и ритане, освен реален, може и да е виртуален. „ИНДИВИДЪТ Е ТОРМОЗЕН ТОГАВА, КОГАТО ТОЙ/ТА Е БЕЗЗАЩИТНО ИЗЛОЖЕН ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ НА МНОГОКРАТНИ И НЕГАТИВНИ ДЕЙСТВИЯ ОТ СТРАНА НА ЕДИН ИЛИ ПОВЕЧЕ ХОРА“. / Olweus,1993г./

1. Според характера на самия тормоз, той може да бъде:

- **Физически директен невербален** – когато жертвата е директно нападната;
- **Физически индиректен вербален** – когато насилиникът кара друг да нападне неговата жртва;
- **Психически директен вербален** – когато жurvата е обект на обиждане и подигравки от страна на агресора;
- **Психически индиректен вербален** – когато насилиникът кара някой друг да обижда и да се подиграва с неговата жртва;

- **Психически директен невербален** – когато тормозеца преднамерено мълчи заплашително, гледа злобно и агресивно жертвата си.

2. Определение на понятието училищен тормоз

Спецификата на училищния тормоз се характеризира със следните белези:

- Агресивно поведение с цел умишлено „да се вреди“.
- Прояви, повтарящи се „многократно и за продължително време“
- Неравномерно съотношение на силите/ най-уязвими са най-малките и най-слабите/

Успешна училищна политика за преодоляване на тормоза е възможна само ако има **устойчиво отношение на неодобрение и своевременни действия** от участниците в учебно-образователния процес.

II. ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ НА МЕХАНИЗМА ЗА ПРОТИВОДЕСТВИЕ НА ТОРМОЗА В ГИМНАЗИЯ „ПЕЙО К. ЯВОРОВ“ гр. ПЕТРИЧ

1. Превантивни мерки за предотвратяване и противодействие на тормоза в училище

Причините за насилието и тормоза са много и комплексни и училището трудно би могло да повлияе на всички. То може обаче успешно да намали тези фактори, които са свързани със средата в училище и които допринасят за проявата на агресия, както и за утвърждаване на агресивни модели на поведение за това е необходимо:

- Прилагане на последователни и не наблягащи на наказанието подходи за справяне с нежеланото поведение на децата;
- ясни правила и очаквания за това какво представлява приемливо поведение в училище;
- достатъчни усилия за възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които да не допускат насилие във взаимоотношенията;
- ефективна система за надзор и др.
- физическата среда в училище да не бъде предпоставка за изява на агресивното поведение;
- работа с нагласите към ученето, които намаляват съревнователния елемент между учениците за сметка на екипната работа и споделяне на проблеми в общността на класа, както и проектно-базирано обучение, включително и изнесени дейности

Основният принцип е прилагането на цялостен училищен подход/училищна политика, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по- сигурна училищна среда.

Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които най-общо имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието.

1.1. Осъзнаване и оценка на проблема /според алгоритъма приложен в годишния план на училището/:

1.1.1. Извършване на оценка на тормоза сред учениците:

- 1/ Запознаване с проблема - какво се знае за него;
- 2/ Проучване видовете и формите на тормоз в училището;
- 3/ Честота на проявяване;
- 4/ Проучване на местата, на които най-често се случват;
- 5/ Установяване на участниците.

За да се изгради защитната мрежа е необходимо:

- да се поставят ясни граници,
- изграждане на ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз във взаимоотношенията в училище.

Основни изисквания:

- ❖ Ясни правила и решения във връзка с всяка проява на тормоз;
- ❖ Пълноценно функциониране на системата за превенция и намеса;
- ❖ Запознаване на децата и родителите за възможностите за реагиране;
- ❖ Получаване на пълноценна помощ от учениците, когато я поискат;
- ❖ Допълнителна подкрепа или помощ от други, външни за училището служби, организации или институции, от които има нужда /според случая/;

1.1.2. Училищен координационен съвет за справяне с тормоза и насилието:

Училищната комисия е създадена на основание чл.6 от ЗЗД и Писмо №9105-139/04.05.2010г. на МОН и на основание Заповед № РД09-611/18.05.2012г. на Министъра на образованието, младежта и науката. Комисията е избрана на заседание на педагогическият съвет с Протокол № 2/06.10.2020г. в следния състав::

Председател: Кристина Касабова- директор

Членове: 1. Албена Денишева – педагогически съветник

2. Румяна Бохорова – старши учител

3. Даниела Харизанова – старши учител

4. Мария Кондова – родител и член на Обществения съвет към училището

5. Веселин Илиев – председател на УУС

Комплекс от превентивни мерки:

1/ Дейности на ниво клас/ класна стая:

a/ Прилагане на всички форми на групова работа:

- дискусии;

- решаване на казуси;

- споделяне на опит

/ като се използват възможностите на часа на класа, предмети от задължителното учебно съдържание, различни извънкласни и извънучилищни дейности/

b/ Извеждане на теми от учебното съдържание, които могат да се използват за работа и анализ по проблемите, свързани с:

- тормоза и насилието;
- свързани с правата на децата;
- ценностите;
- социалните роли;
- функционирането на групите и институциите и т.н.

Цел: да се създаде пространство, в което се говори открыто за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др. Децата трябва да се стимулират първо сами да дават отговори на поставените въпроси, а след това да се предлагат официални дефиниции.

Всяка първа дискусия трябва да започне с договаряне на правилата за работа:

- всеки има право да каже какво мисли,
- всеки има право да бъде изслушван, мнението не се омаловажават и т.н.

Основни теми:

1. Правата на Децата и отговорностите, които те създават по отношение на околните.
2. Какво представляват насилието и тормозът, разпознаваме ли го и как можем и на кого да съобщаваме за случаи на насилие и тормоз;
3. Какви са преживяванията на извършителя и потърпевшия (някои видове поведение като присмиването може да изглеждат като игра или шега, но обиждат и водят до негативни емоции у този, към когото са насочени и той да се чувства унижен или заплашен);
4. Как се чувстваме когато видим прояви на насилие и тормоз и какво правим;
5. Какво можем и искаем да направим;
6. Кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем;
7. Как можем да ги прилагаме.

/разглеждането на последната тема следва да завърши с изработването на общи правила на поведение и договаряне на процедура, в случай на нарушување на правилата. Въпреки че това са дейности на ниво класна стая, те могат и е важно да се приложат и с родителите, и с учителите./

2/ Дейностите на ниво училище:

1. Създаване/актуализиране на етичен кодекс на училищната общност съгласно ЗПУО.

2. Обобщаване на всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулиране на общоучилищни ценности и правила, които да бъдат част от училищната политика;

3. Договорен е единен механизъм, включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие;

4. Разработени са предложения за промени и са приложени в Правилника за дейността на училището;

5. Запознаване в началото на годината на цялата училищна общност с определението, проявленията и последиците от насилието и тормоза;

6. Развитие на личните и социалните умения на децата;

7. Подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, които са потенциално опасни;

8. Подобряване на системата за съобщаване на случаи на тормоз (въвеждане на нови форми и канали, гарантиране на конфиденциалността);

9. Включване на експерти, родителите и самите ученици в процеса на създаване и реализирането на всички интервенции;

10. Използване на подхода за работа с връстници (peer education), които трябва да станат естествените помощници при реализирането на всички видове интервенции както по отношение на децата, които са обект на тормоз, така и по отношение на децата, които упражняват насилие; провеждане на дискусии по основни и конкретни въпроси с помощта на групите за превенция на агресията, насилието и тормоза към УС;

11. Повишаване квалификацията на учителите за работа с програмите и за справяне с критични ситуации;

12. Ясно разпределение на конкретни отговорности на всички възрастни в училището, вкл. дежурства на определени места;

13. Разработване на стъпки за привличане на родителите;

14. Осигуряване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти – Отдел за „Закрила на детето”, Детска педагогическа стая, КБПМН;

15. Насочване към основни здравни и социални услуги за децата и семействата.

16. Отбелязване на Международен ден за борба с насилието, агресията и тормоза

Привличането на родителите за реализирането на училищната програма и за гарантиране на нейната ефективност:

- родители - специалисти от областта на помагащите професии (психолози, социални работници, лекари, свещеници) или други професии, които могат да бъдат полезни, включително журналисти, спортисти, драматурзи, композитори, музиканти, художници, режисьори и други, с чиято помощ могат да реализират ценни училищни инициативи и други;

- родители, които могат да станат посредници между училището и родителите или други организации и институции;

- родители, които могат да осигуряват ресурси - в натура, услуги или пари, за изпълнение на училищните дейности.

2. Въвеждане на защитната мрежа – Правила за задълженията на всички служители, включване на родителите.

2.1 Интервенции в ситуации на тормоз, според приетите правила

Процедури:

Ниво на тормоз	Отговор на училището
При ниско ниво на тормоз - ниско нарушаване на правилата	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Прекратяване:<ul style="list-style-type: none"> – изтъкване на нарушеното правило; – налагане на съответната последица
При повторяне на едни и същи нарушения на правилата	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Протокол за тормоз; ❖ възстановяване на щетата; ❖ уведомяване на родителите
При сериозно – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на детето-жертва, така и на детето-извършител.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Насочване към местната комисия за БПМН и полицията, ОЗД/отдел за закрила на детето/ и община по силата на координационния механизъм; ❖ Протокол за тормоз; ❖ среща с родителите; ❖ възстановяване на щетата; ❖ включване на учениците в допълнителни програми

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на училището срещу насилието.

Намесата на възрастните е необходимо внимателно да се обмисли и планира:

- трябва да бъде последователно прилагана от цялата училищна общност, за да бъде максимално ефективна.

- да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между децата и поведение, което е неприемливо.

- още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано.

- вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически форми.

- по-голямата част от ситуацията на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои от самите деца.

- всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест.

Важно е да се разграничават случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата!!!

За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- Ако децата се закачат, бутат или бълскат или си разменят шаги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.

- Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.

➤ Ако се касае просто за приятелска игра учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят.

➤ Ако обаче наблюданото поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат следните стъпки:

2.2 Прекратяване на ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител/служител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.

2.2.1 В случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно.

2.2.2 Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на насилиника и други деца, защото това може да урони неговото достойнство;

2.2.3 Честа спонтанната реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата“ и наказване на „насилиника“. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършил на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от състрадание, за да може то да развие това чувство към другите. Защото липсата на състрадателност е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз.

2.3. Реакции спрямо детето, което е упражнило тормоз:

2.3.1 Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка;

2.3.2 Когато се прилага подходът за възстановяване на щетата е необходимо задължително да се уведоми класният ръководител;

2.3.4 Подходът за възстановяване на щетата често се прилага в училище като логическо последствие от отклоняващото се поведение, свързано с рушене на материалната база. Той се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази насока. Същият подход успешно може да се прилага и когато се касае за нематериални щети. Важно е

преди да се прилага подходът да бъде предварително съгласуван с цялата училищна общност, включително и с децата, и да бъде част от политиката на училището.

Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор с детето, което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Поради тази причина е най-добре този подход да се приложи от класния ръководител, педагогическия съветник/училищния психолог на детето.

➤ Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценостите, към които цялото училище се придръжа, а не за да бъде наказан.

➤ Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема.

➤ Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово решение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза.

1/ **първа стъпка** класният ръководител изслушва детето.

/не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете/

2/ след изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време може да проследява поведението на децата и да дава обратна връзка.

3/ класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители, които също да проследяват поведението на децата и да реагират своевременно.

4/ педагогическият съветник или училищният психолог също може да подпомогне работата на учителя като наблюдава детето във взаимоотношенията му с другите деца и даде насоки за действията и мерките, които учителят да предприема при необходимост или като насочи детето насилиник и неговото семейство към услуги в общността като центрове за превенции и консултативни кабинети към местните комисии за БППМН, центрове за обществена подкрепа, комплекс за социални услуги, общински съвети по наркотичните вещества и др. (индивидуално или семейно консултиране).

2.4 Реакции спрямо дете, което е обект на тормоз

Работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

2.4.1 Важно е класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;

2.4.2 Погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците;

2.4.3 При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се остави то само да определи какво точно ще му помогне да се почувства сигурно; необходимо е да се подчертава поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;

2.4.4 Детето трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно, ако насилието се повтори. Може да му се предложи да поговори с училищния психолог;

2.4.5 Никога не трябва да се предлага среща между дете, жертва на насилие и неговия мъчител с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последствия;

2.4.6 Наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него.

2.5 Реакции, спрямо наблюдателите:

2.5.1 Да се работи с наблюдателите на това ниво, не само на нивото на превенцията, а с групата след ситуация на тормоз;

2.5.2 Не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз като всички, които са били там да видят какво се прави съгласно правилата на училището;

2.5.3 Изтъкват се тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдещето;

2.5.4 Убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая.

2.5.5 Насърчение за грижа спрямо тормозеното дете.

2.6 Училищна система за насочване към други служби

2.6.1 Регистриране на ситуации на тормоз

От 2010 г. функционира „Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в рисък от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция“ (КМ). Основната цел на Координационния механизъм е да бъдат обединени ресурсите и усилията на професионалистите и органите за закрила за осигуряване на ефективна система за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в рисък от насилие.

При всяка ситуация на тормоз трябва да се проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция.

В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето“ по местоживееще. Като първа стъпка се уведомява директора на училището, който е задължен да уведоми съответния отдел „Закрила на детето“ по местоживееще и отдела за „Закрила на детето“, на чиято територия е училището, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

Детето, което е склонно към насилие, се нуждае от разбиране на неговите потребности, причините за агресивното поведение, помощ при осъзнаване на собствените чувства, умения за контрол на гнева, развитие на емпатията.

В същото време има и една група деца, които са едновременно и насилици, и жертви. Възможно е детето да е жертва на насилие в семейството си или да е насиливано от някои “по-силни” връстници. Децата жертви могат да упражняват насилие върху някой по-слаб от тях. Те са най-рискови по отношение на бъдещото си развитие и израстване, защото търсят последиците и на единия, и на другия профил.

В тази връзка е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на социалните работници от отделите „Закрила на детето“ към Дирекциите „Социално подпомагане“. Социалният работник е професионалистът, който може да проучи ситуацията, в която се намира детето, условията, при които живее, родителският капацитет и при необходимост да предприеме мерки, които да подпомогнат детето и семейството като цяло.

В случаи на дете в рисък е важно да бъдат обединени усилията на специалистите от различни области, за да бъдат ефективни мерките за закрила.

/Към настоящия момент на местно ниво са сформирани мултидисциплинарни екипи. Задължително представени страни в тези екипи са представителите на Дирекции „Социално подпомагане“ (отдел „Закрила на детето“), МВР и общината./

2.6.2 Кога и къде може да бъде подаден сигнал за дете в рисък?

Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане“, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи.“

(2) Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна“.

Към Държавна агенция за закрила на детето функционира **Национална телефонна линия за деца 116 111**. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116 111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждашите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието.

Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някой от визиряните органи за закрила – получен от ДСП/ОЗД, ДАЗД или МВР (съгласно чл.7 от Закона за закрила на детето), той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в Дирекция „Социално подпомагане“ по настоящия адрес на детето.

Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето“ при Дирекция „Социално подпомагане“ началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето“ определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24- часа от постъпване на сигнала.

/ Телефонна линия на отдел „Закрила на детето“ – гр. Петрич: 0745/6-17-88/

При кибертормоз – с Национален център за безопасен интернет на телефон: 124 123 или чрез сайта www.safenet.bg.

От страна на училището всеки един професионалист, работещ в системата на образоването може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето“ по местоживееще на детето. Това може да бъде директор, учител, педагогически съветник, училищен психолог, възпитател, хигиенист и т.н.

Когато сигналът се отнася за дете в рисък, той ще бъде проучен от социалния работник, дори да е подаден анонимно.

При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на училището – информация за детето във взаимоотношенията му с учениците, впечатленията на учителите, т.е. ще потърси информация, с която да бъде направена оценка на случая.

При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти. От една страна, за да се направи точна оценка, а от друга – да бъдат съгласувани действията на различните специалисти.

В случай че бъде установен рисък за детето, то ще бъде отворен случай, т.е. ще бъдат предприети мерки за закрила. Ще бъде изгответ план, в който ще бъдат описани планираните мерки, като социалният работник ще следи за изпълнението на плана.

Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации.

В работата с децата и техните семейства всеки професионалист има своята роля.

Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време, той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на ниво училище.

Работата в екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство за успехите или трудностите в планираните цели.

2.7. Включване на родителите

2.7.1 Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;

2.7.2 В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;

2.7.3 Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и неглижирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликтта;

2.7.4 Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предостави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;

2.7.5 От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;

2.7.6 Учителят може да насочи родителите за консултация с педагогически съветник.

3. Ресурсна обезпеченост

3.1 Училищното ръководство се задължава да осигурява:

3.1.1 Изграждане на механизми за взаимодействие с различни институции;

3.1.2 Осигуряване на подкрепяща мрежа от специалисти в училище, които да удържат ситуации на тормоз в училището;

3.1.3 Осигуряване на материали и други.

Изготвил: .....
/А. Денишева/

Приложения, съгласно утвърдения със Заповед №РД09-5906/28.12.2017г. на Министъра на образоването и науката Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в системата на предучилищното и училищното образование и Алгоритъм за прилагане на механизма:

Приложение1: Класификация на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответни действия

Приложение 2: Насоки за интервенция

Приложение 3: Кога и къде може да подава сигнал за дете в рисък?

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМите НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ НА СЪОТВЕТИИ ДЕЙСТВИЯ

<p>ПЪРВО НИВО – НАРУШАВАНЕ НА ПРАВИЛА:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Форми на физическо насилие са например: леко удряне, бутане, шипане, драскане, дъртане на коса, хапане, подиграване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост. • Форми на психическо насилие са например: омаловажаване, клокарене, обиждане, осмиване, засрамване, подтикване, ругаене, клеветене, подигравки, унижение, заплахи, исцелувачки/неприлични коментари, измисляне на праяори, изключване от групови или съвместни дейности, фаворизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове. • Форми на сексуално насилие са например: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст, съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия. • Форми на кибернасилие са например: обидни колажи, снимки, видеа, коментари, обаждания и изпращане на обилни съобщения (SMS, MMS, 	<p>Ситуациите от първо ниво не се регистрират в Дневника със случаи, защото са първа проява на насилие и не се тълкува като тормоз.</p> <p>При наличие на щети от материален характер – те се възстановяват.</p> <p>Ако педагогическата работа не дава резултат и насилието оновление се новтаря, а посledствията са последни, то тогава следва се да</p> <p>• предпримат действия, предписани за ситуации от второ или трето ниво.</p>	<p>Ситуациите от първо ниво не се регистрират в Дневника със случаи, защото са първа проява на насилие и не се тълкува като тормоз.</p> <p>1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници.</p> <p>2) Класният ръководител/учителят полдобно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие.</p> <p>3) Уведомяване ѝ/го родител от класния ръководител/учителя.</p> <p>4) Консултации – предприемане на индивидуални разговори с участниците от класния ръководител/учителя.</p> <p>5) Мерки и действия от страна на класен ръководител/учител – намирдане на разрешение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите.</p> <p>6) Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия.</p>
---	---	---

съобщения в сопствените мрежи, др.), използване на дискриминативни и обидни етикети, използване на звук на омраза, кражба на продирли.

ВТОРО НИВО – ПОВАРЯНЕ НА ЕДНИ И СЪЩИ НАРУШЕНИЯ НА ПРАВИЛА ИЛИ НАСИЛИЕ С ПО-СЕРИОЗНИ ПОСЛЕДИЦИ – ТОРМОЗ:

- **Форми на физически тормоз** са например: шамаросване, удряне, стълкване или късане на дрехи, ритане, ображдане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса.

Форми на психически тормоз са например: изнудаване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхърляне и манипулация, подигравки, отправени пред целия клас или група, публично унижение, обиди, интригантство, разпространяване на слухове, публично отхърляне и игнориране, непристане, манипулиране и използване.

Форми на секунален тормоз са например: секунално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и свидение на дрехи, подтикване или принуждаване към секуулации действия, заснемане в секуулни пози.

* **Форми на кибертормоз** са например:

На второ ниво действията се предприемат от класен ръководител/учител заедно с психолог или педагогически съветник, председател или представител на координационния съвет и задължително участие на родителят, като се уведомява лиректорът.	Ситуациията на тормоzi се описва в дневника със ситуации от свидетеля на случилото се или класния ръководител/учителя. Възстановяване на шети при наличие на такива.	1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервентия към всички участници. 2) Учителят/класният ръководител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие. Всеки служител, който е станал свидетел на насилието, може да подаде сигнал към ОЗД. 3) Учителят/класният ръководител съобщава на Координационния съвет за случая. Прави се оценка на случая и по преченка директорът подава сигнал от името на институцията до ОЗД и/или полицията и се инициира работа по случая. 4) Уведомяване на родителят. 5) Мерки и действия – работа на координационния съвет: анализ на ситуацията от регистъра и предприемане на работа по случаи. 6) Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия.

- 1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервентия към всички участници.
- 2) Учителят/класният ръководител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие.
Всеки служител, който е станал свидетел на насилието, може да подаде сигнал към ОЗД.
- 3) Учителят/класният ръководител съобщава на Координационния съвет за случая. Прави се оценка на случая и по преченка директорът подава сигнал от името на институцията до ОЗД и/или полицията и се инициира работа по случая.
- 4) Уведомяване на родителят.
- 5) Мерки и действия – работа на координационния съвет: анализ на ситуацията от регистъра и предприемане на работа по случаи.
- 6) Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия.

<p>непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с влогове, блогове, форуми, социални мрежи, заснемане и разпространение без разрешение, унизителни за детето снимки/видео, кражба на профил и използване сик на омраза.</p>	<p>Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го нарашил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, трябва да се уведоми директорът, който следва да се обърне към отседла за закрила на детето.</p>	<p>Ситуациите на ТРЕТО НИВО – СИСТЕМНА ЗЛОУПОТРЕБА, КАКТО И СИГУАЦИИ, В КОИТО СЪЩЕСТВУВА ОПАСНОСТ ЗА ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО ЗА КОЙТО ИДАЕ ОТ УЧАСТНИЦИТЕ В СИГУАЦИЯТА:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Форми на физически тормоз са например: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намушкване с остръ предмет, провесване от прозорец или високо място, ограничаване на движението, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и заплашване с оръжие. • Форми на психически тормоз са например: спипаване, изнудуване със сериозни заплахи, <p>Ситуациите на ТРЕТО НИВО – СИСТЕМНА ЗЛОУПОТРЕБА, КАКТО И СИГУАЦИИ, В КОИТО СЪЩЕСТВУВА ОПАСНОСТ ЗА ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО ЗА КОЙТО ИДАЕ ОТ УЧАСТНИЦИТЕ В СИГУАЦИЯТА:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. 2) Учителят/klassnит ръководител по-подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие. Незабавно се уведомява директорът и се подава сигнал към ОЗД и/или органите на полицията. 3) Уведомяване на родител. 4) Консултации – предприемане на индивидуални разговори с участниците. 5) Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случая, информиране и
---	---	--

<p>Съобщения в социалните мрежи, др.), използване на дискриминативни и обидни етикети, използване на съзик на омраза, кражба на профили.</p>	<p>ВТОРО НИВО – ПРОВЛАРЯНЕ НА ЕДНИ И СЪЦИ НАРУШЕНИЯ НА ПРАВИЛТА ИЛИ НАСИЛИЕ С ПО-СЕРИОЗНИ ПОСЛЕДИЦИ – ТОРМОЗ:</p> <ul style="list-style-type: none"> Форми на физически тормоз са например: шамаросване, удране, стълкване или късане на дрехи, ританс, ображдане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса. Форми на психически тормоз са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхърляне и манипулация, подигравки, отправени пред целия клас или група, публично унижение, обиди; интригантство, разпространяване на слухове, публично отхърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване. Форми на сексуален тормоз са например: секунално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози. Форми на кибертормоz са например: 	<p>Ситуацията на тормоз се описва в Дневника със ситуации от свидетеля на случилото се или класния ръководител/учителя.</p> <p>Възстановяване на щети при наличие на такива.</p> <p>По пречелка се подава сигнал до ОЗД и/или полиция.</p> <p>Координационният съвет прави оценка на риска и може да даде становище за иницииране на работа по случая.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. Учителят/класният ръководител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на настъпие. Всеки служител, който е станал свидетел на насилието, може да подаде сигнал към ОЗД. Учителят/класният ръководител съобщава на Координационния съвет за случая. Прави се оценка на случая и по пречелка директорът подава сигнал от името на институцията до ОЗД и/или полицията и се инициира работа по случая. Уведомяване на родител. Мерки и действия – работа на координационния съвет: анализ на ситуацията от регистъра и предприемане на работа по случая. Прослеяване изпълнението на предприетите мерки и действия.
--	--	--	--

насилието отнемае на лади и вени, кълти, които накърняват сериозно достойността, публично унижение, ограничаване на движението, склоняване за употреба на психоактивни вещества, включващи в антисоциални групи и организации, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на банди, последиците от които нараняват други.

Форми на сексуален тормоз са например: съблазняване от друго дете, злоупотреба със власть при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение.

Форми на кибертормоз са например: повторно действие на киберзаснемане и разпространяне на снимки и видеозаписи, злоупотреба с язлове, блогове, форуми, социални мрежи, профили и лични данни, заснемане без разрешение, заснемане и разпространение на снимки на насилие, разпространение на записи и снимки и видео на летска порнография.

закрила на детето, полиция и др.).

Ако пристъпвашо на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наредил, застрашил

безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да информира огледа за закрила на детето, центъра за социална работа и/или полицията.

При материална шега съставя Протокол за извъстяване на пасета.

съответствие със Закона за закрила на детето. Наредбата за приобщаващото образование, Закона за предучилищното и училищното образование.

насочване към други служби и/или услуги от страна на директора. Ако друга организация или услуга е въвличена в работата с детето или ученика, институцията установява връзка с тези организации или услуги и синхронизира дейностите.

б) Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия.

насочване към други служби и/или услуги от страна на директора.

Ако друга организация или услуга е въвличена в работата с детето или ученика, институцията установява връзка с тези организации или услуги и синхронизира дейностите.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. НАСОКИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ

1. Прекратяване на ситуация на насилие и тормоз.
2. Подход за възстановяване на дететата.
3. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз.
4. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността.
5. Действия при насилие на дете/ученик срещу член на екипа на институцията.
6. Действията при насилие на възрастен срещу дете/ученик.

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на институцията срещу насилието. Намесата на възрастните следва внимателно да се обмисли и планира. Тя трябва да бъде последователно прилагана от цялата училищна общност, за да бъде максимално ефективна.

Важно е да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между децата, както и поведението, което е неприемливо. Тези ситуации представляват първо ниво от приетата класификация (Приложение 1). Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически измерения.

1. Прекратяване на ситуация на насилие и тормоз

Задължение на всеки служител на институцията е да се намеси, за да прекрати ситуация на насилие/тормоз, на която е станал свидетел или за която е получил сигнал (от дете, родител или друг служител от детската градина; училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено):

- * в случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно; когато има опасност за живота на

детето, неговото здраве и физическия интегритет може да се използва разумна физическа сила под формата на избутване, издърпване, задържане на място.

- не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на детето, което е нанесло насилието/тормоза и на други деца, защото това може да урони неговото достойнство. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към децата-свидетели на насилието, към средата, а не към активните участници и потърпевшите в ситуацията на насилие;
- когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка.

2. Подход за възстановяване на щетата

Подходът за възстановяване на щетата се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази посока. Важно е преди да се прилага подходът да бъде предварително съгласуван с цялата общност, включително и с децата, и да бъде част от политиката на институцията. Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава посмането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема. Възстановяването на щетите успешно може да се прилага за материални и за нематериални щети.

Подходът за възстановяване на щетата изисква време и по-задълбочен разговор с детето, което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Поради тази причина е най-добре този подход да се приложи от учителя/класния ръководител, педагогическия съветник/психолога. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се

действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище/детска градина се придържа, а не за да бъде наказан:

- като първа стъпка учителят/класният ръководител изслушва детето. Не е желателно детето да се изслуша съвместно с потърпевшото дете;
- ключов момент във възстановяването на щетата е, че учителят/класният ръководител разговаря с детето, а детето само предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово предложение трябва да се съгласи и детето, което е потърпевш от насилието. Този процес се медиира от ангажирания в случая учител/класен ръководител, педагогическия съветник или психолог;
- след изясняване на ситуацията и постигане на договореност, учителят/класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка. Учителят може да потърси съдействие и от другите учители, които също да наблюдават поведението на децата и да реагират своевременно. Педагогическият съветник или психологът също могат да подпомогнат работата на учителя като наблюдават детето във взаимоотношенията му с другите деца и дадат насоки за действията и мерките, които учителят да предприеме при необходимост;
- при преценка може да бъде насочено към услуги в общността (виж точка 4. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността).

3. Действия при инцидент, криза или при повторна ситуация на насилие или тормоз

При повторна ситуация на насилие или когато има случай на инцидент или криза се следват предписанията от механизма, описани в Приложение 1. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия:

- при инциденти и кризи се препоръчва работа в групов формат (например работа с цялата група/класа), като кризисната интервенция е от минимум 45 минути до 1 час и 30 мин. в определени рамки – затворено пространство, в което участниците не допускат нови лица, и др. Предлага се пространство, в което да се вентилират емоциите от преживяното и да се даде възможност за преработка.

Най-подходящо е тази интервенция да бъде извършвана от психолога или педагогическия съветник, а при липсата на такъв специалист веднага да се потърси съдействие от Националната мобилна група за психологическа подкрепа, състояща се от кризисни психологи към МОН, мобилна група или специалист от услуга в общността или мобилни кризисни психологи от Държавната агенция за закрила на детето. Честа спонтанна реакция на възрастните е заставащето на страната на „жертвата“ и наказване на „насилника“. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършил тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от разбиране и емпатия (съпреживяване), за да може то да развие това чувство към другите.

- работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с подобно поведение. Важно е учителят/класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрали за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;
- погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците. При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се разговаря с него какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;
- необходимо е да се подчертава поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
- детето трябва да почувствава доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно ако насилието се повтори. Може да му се предложи да поговори с психолога в институцията;
- не е препоръчително да се прави среща между детето, върху което е упражнено насилието, и детето, което е извършило насилието, с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последствия. При създаване на необходимите условия и след съответно обучение на

специалистите в детската градина, училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено може да се реализира медиация с цел възстановяване на емоционалната и моралната щета и взаимовръзките между децата;

- наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него;
- необходимо е да се работи с наблюдателите не само на нивото на превенцията, но и след ситуация на тормоз;
- не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, като всички, които са били там, следва да видят какво се прави съгласно правилата на интигуцията;
- валидират се правилата и етиката на поведението и се подкрепят тези, които са се намесили в защита ценностите на институцията. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи отново;
- насърчават се отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая;
- при преценка детето може да бъде насочено към услуги в общността.

4. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността

Насочването на детето и неговите родители към консултация и психологическа работа следва да се осъществява от психолог, педагогически съветник или ако няма такъв – от учителя на групата/класния ръководител. Насочващият трябва да е запознат с услугите в общността и да даде пълна и конкретна информация на родителите за възможните услуги и програми – къде може да се консултират, колко струват консултациите, какво представляват консултациите, какъв е метода на работа и т.н. Всяка детска градина/училище следва да имат актуална информация за наличните услуги в общността, като центрове за превенция и консултивни кабинети към местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, центрове за обществена подкрепа, комплекси за социални услуги, общински съвети по наркотичните вещества, програми, предлагани от неправителствени организации и др. Важно е насочването да се направи конкретно и с

трижа, за да могат родителите и детето да се възползват, а не да го приемат като мярка за наказание.

5. Действия при насилие на дете/ученик срещу член на екипа на институцията

Действието се прекратява незабавно от възрастен, който е в близост до мястото на извършеното насилие.

Оказва се помощ, в случай че има пострадал/пострадали.

Детето трябва да бъде отделено с оглед на възстановяване на сигурността. Отделянието на детето може да бъде временно до успокояването му, осъществява се психологическо консултиране/кризисна интервенция.

Уведомяват се родителите на детето.

С детето започват дейности за установяване на причините, изясняване на ситуацията, оценка на проблема. С него задължително разговаря психолог или педагогически съветник. Последният дава становище след оценката на проблема и поведението за целите на вземането на решение за последствията от педагогическия съвет.

Детската градина/училището организира провеждане на педагогически съвет за вземане на решение за последващи действия. Обсъждат се възможни действия и се прави план за работа с детето.

6. Действия при насилие на възрастен срещу дете/ученик

При насилие на възрастен над дете незабавно се подава сигнал към ОЗД и/или полицията и се свиква Координационния механизъм за дете в рисък.

Детската градина, училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено извършват последователни действия – описани в Приложение 3: Кога и къде може да подава сигнал за дете в рисък?

С пострадалото дете разговаря психолог или педагогически съветник, който прави оценка и изготвя становище.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3:
КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?
2. Кой подава сигнал за дете в риск или в ситуация на насилие и тормоз?
3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск или в ситуация на насилие и тормоз?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?

Съгласно Закона за закрила на детето (чл. 7, ал. 1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане”, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи.

Съгласно ал. 2 „Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна”.

2. Кой подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

При идентифициране на случаи на насилие и тормоз на деца/ученици в детската градина, училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено директорът на институцията следва да бъде незабавно уведомен. От страна на институцията сигналът се подава от директора.

Всеки член на институцията, който е станал свидетел на ситуация на насилие и тормоз, е длъжен незабавно да уведоми ОЗД и/или полицията.

Съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (чл. 10, ал. 5) в случаите, относящи се до насилие над дете, се разглеждат и анонимни сигнали.

В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител в институцията може да проведе консултация, като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с консултант на телефон: 116 111, а в ситуации на кибернасилие и кибертормоз – с Националния център за безопасен интернет на телефон: 124 123 или чрез сайта: www.safenet.bg.

3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111, която работи 24 часа в денонощето. Линията е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждащите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. В случаи, касаещи насилие и тормоз в интернет (кибернасилие и кибертормоз), сигнал може да се подава към Националния център за безопасен интернет. Към центъра функционира консултативна линия, отворена в работните дни между 10,00 и 16,00 часа на телефон: 124 123, имейл: helpline@online.bg и чат в сайта: www.safenet.bg. Консултациите на линията са анонимни и на нея могат да се свързват както деца, така и професионалисти и родители.

Сигнал може да бъде подаден и към националния телефон за спешни повиквания: 112.

Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някой от визираните органи за закрила – получен от дирекция „Социално подпомагане“ (отдел за закрила на детето), Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изираша в дирекция „Социално подпомагане“ по настоящия адрес на детето. Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето“ при дирекция „Социално подпомагане“ началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето“ определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24 часа от неговото постъпване.

При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на детската градина/училището – информация за детето, за взаимоотношенията му с децата, впечатленията на учителите, т.е. информация, с която да бъде направена оценка на случая. При проучването на сигнала и предприемането на действия се

изискава работа в екип от страна на различни специалисти, за да се направи точна оценка и да бъдат съгласувани действията на различните специалисти.

В случай че бъде установен риск за детето, трябва да бъдат предприети мерки за закрила и да започне работа по случая. Изготвя се обиц план, в който се описват планираните мерки, като социалният работник е отговорен и следи за изпълнението на плана. Мултидисциплинарният екип на местно равнище следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарен екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни съобразно собствените си правомощия и в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи бъде подкрепено със съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете.

Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на равнище детска градина/училище. Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации.